

Мирослав Янакиев

БЪЛГАРСКА СТИЛИСТИКА¹

Четвъртстолетието от 9 септември 1944 г. до днес в областта на стилистиката се характеризира с плодотворни усилия да се подготви набор от фактически и теоретически знания за функционирането на българската езикова материя в нашата обществена практика главно с оглед опита на майсторите на българското слово – писатели и общественици – да бъде научно обобщен и разумно използван в образователната ни система за повишаване езиковата култура на колкото е възможно повече хора.

В тази работа се включиха най-активно, участвуват в нея и до ден днешен филолозите ни от всички поколения. Отечественият фронт приобщи цялата ни филологическа интелигенция към борбата да се превърне натрупаното в книжовния ни език граматическо и речниково богатство от достойние на незначителен брой писатели и лингвисти в достъпен за целия ни народ фонд от езикови обрати. Другояче казано, стремежът към превръщане на нашето общество в общество социалистическо в областта на стилистиката се изрази в стремеж да се превърне книжовният ни език в стил на писмено и устно изразяване, достъпен за всеки българин.

Показателно в това отношение е даже названието на последната книга на най-стария наш филолог, който живя и работи след 9 септември 1944 г., акад. Ал. Теодоров-Балан: „Нова българска граматика за всякого“ (излизна на свезки от 1954 г.). Книжовният ни език е вече език за *всеки* българин, защото книжовният ни език е носител на българската култура, а днес българската култура е общонародно достойние. Със своето предложение да се различават в българската езикова практика три „слога“, т. е. три стила – „отборен“, „обиходен“ и „упростен“ – акад. Балан за първи път в нашата филологическа литература заговорва за функционални по същество стилистични диференциации у нас.

Такива функционално стилистични различия, но специално в изговора, забелязва и проф. Ю. С. Маслов, който в своя „Очерк болгарской

---

¹ В сп. *Български език*, XIX, 1969, № 4–5.

грамматики“ (Москва, 1956) говори за „пълен“, „разговорен, неофициален, непринуден“ и „небрежен“ изговорен стил (с. 17–18).

Макар че системно изследване на функционалните стилове в българската езикова практика още не е налице, те явно вече съществуват и съществуването им е явно резултат от общото повишаване на езиковата култура. Радиото, телевизията, масовизацията на театралното въздействие върху огромни маси хора, творческото активизиране на трудещите се чрез формите на художествената самодейност, която стимулира практикуването на книжовните изрази и извън училището, демонстрират пред целия ни народ и книжовното, и диалектното многообразие на езика ни, подтикват към широко използване на по-богат избор от изрази, превръщат диалектите в стилове, специфични за нашия език.

Нашите лингвисти правят сериозни усилия да се включват с направляващи консултации в регулирането на този процес и в това отношение работата на практикуващите езика в редакторските отдели на книгоиздателствата, вестниците, списанията, радиото и телевизията добре се координира с работата на Института за български език при БАН, с катедрата по български език в Софийския университет и катедрата по езикознание във Висшия педагогически институт във Велико Търново.

Особено трябва да се изтъкне тук самоотверженият труд на проф. Л. Андрейчин, който и чрез редактирането на сп. „Български език“, и чрез организирането на езиково-образователните предавания по радиото, и чрез безброй срещи с редакционни работници и преподаватели по български език в нашите училища, трезво канализира оформянето на все по-богатата гама от стилистични разграничения в нашата езикова практика, бори се за стабилизация на перспективното и за по-скорошно надживяване на уродливото във вече почти необхватната ни езикова действителност. Ето защо армията от работници практики в областта на практическата стилистика с радост посрещна излязлата през 1961 г. негова книга, сполучливо назована „На езиков пост“ и обединила резултатите от работата му за повече от десет години.

Успешно помагат за внасяне на разум и научност в процеса на интензивното стилистично разслояване на езиковата ни практика и всички колеги на проф. Андрейчин от висшите ни учебни заведения и от Инсти-

тута за български език при БАН, сплотявани и мобилизирани от волята си да дадат своя принос в изграждането на общество, в което всички имат еднакъв достъп до ценностите на културата. Успехи за нашата стилистика са преди всичко университетските учебници по синтаксис на проф. К. Попов и по фонетика и морфология на проф. Ст. Стоянов, защото в тях се съдържат значителен брой указания по въпроси, свързани със стилистичното разслоение на езиковите изразни средства.

Десетилетие изпълняваше роля на консултант по стилистични въпроси издаденият през 1960 г. „Наръчник за езикова култура“ на Т. Цоневски. Тази година излезе и сборникът от консултации по въпроси на българската практическа стилистика на Ст. Стефанов-Брезински „Езикова култура“. Може да се очаква, че в областта на практическата стилистика ще се радваме в близко бъдеще на още по-подробни и още по-свързани с нуждите на нашето общество книги, особено справочници.

Важни стъпки по пътя към научно регулиране на стилистичното разслоение в българската езикова практика представляват въвеждането на обучение по практическа и теоретическа стилистика в специалностите българска филология и журналистика в Софийския университет и експериментирането на занятия по стилистика в девети клас на общообразователните ни училища, което беше осъществено успешно през последните две години и ще послужи за база да се въведе повсеместно обучение по стилистика в горния курс на средните ни училища, като същевременно се предвиди да се дават стилистични насоки и в обучението по български език още в пети, шести, седми и осми клас.

Наред с регулиращите развоя на езиковата ни практика стилистични трудове след 9 септември 1944 г. у нас се появиха и монографични изследвания върху езиковото майсторство на български писатели и публицисти. И тук можем да твърдим, че работата на филолозите от всички поколения се отличаваше с ясна и последователна връзка с марксистко-ленинската идеология.

Преди всичко заслужават отбелязване редицата студии върху езика и стила на много български писатели и поети от Ст. П. Василев. В тях известният наш филолог, дългогодишен съредактор на акад. Ст. Младенов в издаването на единствения специализиран форум за езикова култура у

нас преди 1944 г. – сп. „Родна реч“, споделя с читателя своите наблюдения, помагачи да се види грижата на нашите писатели за хубав израз. Но първа по-подробна стилистична монография е изследването на проф. Л. Андрейчин „Език и стил на Любен Каравелов“ (Годишник на Софийския университет, 1949/50 г.), където се прави опит да се покаже точно особеното, индивидуалното в творчеството на видния наш възрожденец и революционер.

Наблюдения върху езика на наш обществен деец за първи път прави проф. Ив. Леков („Опит за оценка на езика и стила на Г. Димитров“, сп. „Език и литература“, V, 1949/50, с. 177–181). Може да се смята, че в тази област стимулираща роля ще играе починът на БАН да се издават такива монографии под общото заглавие „Език и стил на българските писатели“. Първият том от тази поредица излезе през 1962 г.

Нека да се надяваме, че тя ще стимулира и изследванията върху редакционните промени в творбите на писателите, защото, ако не броим редакционните бележки към големите критични издания на нашите писатели класици, в тази област можем да посочим само изследванията на К. Ничева за редакционните промени в „Под игото“ на Ив. Вазов и на М. Филипова-Байрова за редакционните промени в стихотворенията на Димчо Дебелянов, изследвания, публикувани във впрочем почти изцяло посветения на въпроси, свързани със стилистиката, т. V (1957) от „Известия на Института за български език“.

Все още новост са у нас стилистичните изследвания, извършвани с помощта на математическата статистика. Тук първи са публикациите на Р. Мутафчиев за количествените характеристики на езика на българската мемоаристика (Славистичен сборник, София, 1963) и „Статистическо разпределение на глаголните форми“ (сп. Език и литература, 1965). Навярно този вид изследвания постепенно ще ни доближат до формулиране на по-съответстващи на съвременното състояние на науката твърдения, към каквито насочва мисълта книгата на акад. П. Зарев „Стил и художественост“, излязла през 1957 г., към каквито апелира и книгата на М. Янакиев „Българско стихознание“ (София, 1960), специално посветена на стихово организираните стилове на езика ни.